

О.А. ДЕМИДОВ, В.В. КИРИЛЕНКО, О.В. ГУМЕНЮК
Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла НААН України

МЕТОДИ СТВОРЕННЯ НОВИХ ГЕНОТИПІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ЗА СТІЙКІСТЮ ДО НЕСПРИЯТЛИВИХ ЧИННИКІВ ДОВКІЛЛЯ

У комплексі заходів, що забезпечують стабілізацію виробництва зерна пшениці в Україні, важлива роль належить генетичному чиннику – сорту.

Несприятливі фактори щодо вирощування пшениці в Україні, зумовлені глобальними змінами клімату, висувають надзвичайно важливе завдання – створення нових сортів з потужним генетичним потенціалом продуктивності та адаптивності для одержання стабільних валових зборів зерна.

У зоні діяльності Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла (МІП) коефіцієнт суттєвості відхилень опадів і температури повітря за місяцями, у порівнянні з середніми багаторічними показниками, дає підстави стверджувати про тенденцію до збільшення умов, наближених до рідкісних, з кожним наступним десятиріччям. Діапазон їх коливань зростав за кількістю опадів від 3,3 до 10 %, за температурою повітря від 4,2 до 10 %.

Постійно зростаючий розрив між потенціальною і реальною врожайністю, її варіабельність та погодно-кліматичні зміни загострюють перед селекцією проблему поєднання високої урожайності й адаптивності в процесі створення сортів, а також пошуку системного підходу до реалізації потенціалу їх продуктивності. Саме на вирішення цих актуальних питань спрямовані методи створення нових генотипів пшениці озимої в умовах МІП.

Використання серії насичувальних схрещувань у селекції пшениці озимої сприяє розширенню формотворчого процесу генотипів за комплексом цінних господарських ознак і підтверджується створеними новими сортами, які занесені до Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні (Економка, Миронівська сторічна, Оберіг Миронівський) та передані на державне сортовипробування – Трудівниця миронівська, Естафета миронівська, Грація миронівська.

Поліпшення адаптивних ознак у гібридів пшениці озимої підвищується за схрещування з пшеницею ярою. До таких ліній належать Лютесценс 36857 (BEAUBOUR6 (Франція) / Лютесценс 31892), Лютесценс 33791 (Миронівська 29 / Складний гібрид *K-53716* (Мексика) // Миронівська 28), Еритроспермум 37147 (Миронівська яра / Миронівська ювілейна – γ -п 100 Гр) та ін. Від потрібного схре-

щування ярого сорту НІА 22139 (Фінляндія) / Лютесценс 26562 // Донская полукарликовая створено сорт Пам'яті Ремесла та від простого схрещування (Донецька 39 / Еритроспермум 26561 (лінія, отримана шляхом добору озимої форми із карликового сорту ярої пшениці SHAMSCHI із Індії) – сорт Колос Миронівщини.

Застосування удосконаленої методики створення селекційного матеріалу пшениці м'якої озимої за комплексною стійкістю до основних збудників хвороб при використанні інфекційних фонів патогенів (штучного комплексного інфекційного, роздільного інфекційного та природного фонів) сприяло створенню сортів Деметра, Економка, Миронівська сторічна та низки конкурентоспроможних ліній: Лютесценс 37116, Лютесценс 37504, Еритроспермум 37028, Лютесценс 37090 (МПП Дніпрянка) Еритроспермум 37135, Еритроспермум 37176.

Добором з гібридних популяцій пшениці озимої за дії мутагенів створено перспективні лінії (Еритроспермум 37337, Еритроспермум 37329, Еритроспермум 37612), що мають комплекс господарсько цінних ознак. Сорти Калинова, МПП Валенсія, Вежа Миронівська характеризуються високими показниками продуктивності, якості зерна, стійкістю до абіо- та біотичних чинників довкілля.

Виявлено високий потенціал продуктивності генотипів пшениці універсального використання Еритроспермум 36802 (10,01 т/га), Лютесценс 37090 (9,92 т/га) і Лютесценс 36921 (Трудівниця миронівська) за різних строків сівби та чотирьох попередників.

УДК 633.11.1:631.527

Т.П. НАРГАН

Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннізнавства та сортовивчення, Україна

ГОСПОДАРСЬКО КОРИСНІ ОЗНАКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОНТОГЕНЕЗУ У РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ

При селекції пшениці озимої на ряду з подальшим підвищенням продуктивності сортів, велика увага приділяється їх високій адаптивності. Для Півдня України лімітуючими чинники середовища як відомо є недостатнє зволоження ґрунту, суворі та мінливі умови перезимівлі, часті посухи та суховії під час наливу зерна, тощо. Негативного впливу посух та суховіїв в період формування та наливу зерна, здебільше, уникають скоростиглі та середньоранні сорти пшениці. Тому, тривалість вегетаційного періоду та окремих фаз розвитку мають важливе значення для реалізації адаптивного потенціалу. Більш поглиблене вивчення онтогенезу та виявлення